

### ВДОСКОНАЛЕННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ МАЙСТЕРНОСТІ ІНЖЕНЕРНО-ПЕДАГОГІЧНИХ ПРАЦІВНИКІВ ЗАКЛАДІВ ПРОФЕСІЙНО-ТЕХНІЧНОЇ ОСВІТИ

*У статті розглядається питання сутності педагогічної майстерності педагогів професійної освіти, шляхи і умови її вдосконалення. Аналізуються основні підходи до формування і розвитку професійно-педагогічної майстерності інженера-педагога. Даються рекомендації щодо модернізації професійної і педагогічної підготовки інженерно-педагогічних працівників.*

**Ключові слова:** педагогічна творчість, педагогічна майстерність, модель професії, педагог професійної освіти.

*The question of essence of professional training of teachers of trade education is examined in the article, ways and terms of its perfection. Basic approaches are analysed to forming and development of professionally-pedagogical training of engineer-teacher. Recommendations are given in relation to modernization of professional and pedagogical preparation of engineer-pedagogical workers.*

**Keywords:** pedagogical creation, pedagogical training, model of profession, teacher of professional education.

**Актуальність проблеми дослідження.** Поява у 60-х роках ХХ століття теорії людського капіталу пояснила, що високий рівень освіти та професійної підготовки є надзвичайно важливим фактором економічного розвитку країни, стимулює розвиток конкурентоспроможних галузей промисловості, зменшує безробіття. Це підтверджують успіхи країн Східної та Південно-Східної Азії.

Одним із ключових факторів отримання необхідного рівня професійної освіти є особистість інженерно-педагогічного працівника (викладача, майстра виробничого навчання). Від його рівня професійно-педагогічної культури, його педагогічної діяльності залежить формування працівника майбутнього: вмілого, творчого, високоосвіченого, постійно вдосконалюючого свій професіоналізм. Тому так важливо сучасному інженерно-технічному працівнику освоювати всі складові педагогічної майстерності.

**Метою даної статті** є виявлення сутності та умов росту і вдосконалення професійно-педагогічної майстерності інженерно-педагогічних працівників.

**Виклад основного матеріалу.** Педагогічна діяльність здійснюється у різних напрямках, а це означає, що і педагогічна майстерність повинна проявлятися у кожному з них. Тому можна говорити про педагогічну майстерність у широкому розумінні цього слова, як і про майстерність виховання, майстерність навчання, майстерність організації та управління навчально-виховним процесом.

Педагогічна майстерність – комплекс властивостей особистості педагога, що забезпечує самоорганізацію високого рівня професійної діяльності на рефлексивній основі [5].

Властивості педагогічної майстерності: гуманістична спрямованість діяльності педагога (викладача, майстра виробничого навчання), професійні знання, вміння та навички, педагогічні здібності (забезпечують швидкість самовдосконалення), педагогічна техніка (гармонізує структуру педагогічної діяльності) [4]. Педагогічна діяльність – творчий процес.

Творчість – це процес створення чогось нового на основі перетворення пізнаного: нового результату або оригінальних шляхів та цілей дій його одержання [7].

Педагогічна творчість – процес створення і перетворення особистості вихованця. Педагогічна творчість виявляється в науковій діяльності педагога і в творчій педагогічній роботі (оригінальне вирішення педагогічних завдань, розробка нових педагогічних методів, прийомів, застосування педагогічного досвіду в нових умовах, удосконалення системи роботи з учнями, імпровізація в педагогічному процесі) [6].

Професія інженера-педагога – одна із самих складних і дуже значимих професій, що вимагають не тільки професійних (інженерних), але й глибоких педагогічних знань, умінь і навичок, наявності певних специфічних властивостей особистості. Тому в справі підготовки майбутніх педагогів професійно-технічної освіти потрібен науковий підхід [7].

Важливим кроком поліпшення підготовки фахівців стало б її наближення до конкретних умов майбутньої діяльності викладача і майстра виробничого навчання. Зокрема, при підготовці майстрів виробничого навчання потрібно вимогливо враховувати основні завдання й проблеми формування молодих робітників, конкретних умов і перспективи розвитку профтехучилищ.

Для цього необхідно враховувати такі положення [7]:

а) зміст освіти інженера-педагога повинен відповідати вимогам, які відповідають розвитку ринкової економіки й науково-технічного прогресу до змісту праці головної продуктивної сили – працівників, з одного боку, і особливостям навчально-виховного процесу в професійно-технічних закладах – з іншого;

б) характер і рівень підготовки інженера-педагога обумовлюється змістом і особливостями його діяльності й залежить від раціональності відбору й співвідношення прикладних і фундаментальних (загальнонаукових і спеціальних, теоретичних і практичних) знань, умінь і навичок, від чіткого виділення ведучих професійно значимих (теоретичних, педагогічних) умінь і навичок і системи формування їх у процесі навчання, від розробки системи цілеспрямованого формування й розвитку професійно важливих властивостей і якостей особистості педагога як вихователя й наставника молоді;

в) основні напрямки вдосконалювання підготовки педагога професійної освіти повинні випливати з аналізу змісту й характеру його праці, а також з особливостей і перспектив розвитку конкретних професій, за якими він здійснює підготовку майбутніх кваліфікованих робочих кадрів;

г) інженер-педагог повинен мати певні знання й навичок у виробничо-технічній галузі, бути фахівцем досить високої кваліфікації; у той же час йому необхідно бути майстром-професіоналом в галузі педагогічної діяльності, знати найефективніші способи навчання учнів тієї професії, якою володіє сам, уміти виховувати в учнів любов і повагу до своєї майбутньої професії, уміти формулювати виробничі завдання, переборювати труднощі на шляху досягнення поставлених цілей, відповідати за результати своєї діяльності.

Існує взаємозв'язок між змістом теоретичних знань професійного навчання і функціями, які педагог повинен виконувати в процесі професійно-педагогічної діяльності. Кожен вид діяльності направлений на реалізацію конкретної функції, що впливає зі специфіки роботи інженера-педагога, і вимагає для свого здійснення певного рівня сформованості знань із різних галузей наук. Аналіз видів діяльності та функцій дозволяє визначити знання інженерно-педагогічного працівника, які необхідні йому для успішної організації навчально-виховної роботи. До таких знань належать: спеціальні технічні, загальноінженерні, суспільно-політичні, педагогічні, методичні, фізіолого-гігієнічні, правові, загальноосвітні, психологічні й виробничо-практичні [2].

Можна назвати деякі шляхи й умови подальшого вдосконалювання підготовки інженерів-педагогів. Окреслимо їх.

1. Інженерно-педагогічний працівник повинен мати вищу освіту, із глибокою педагогічною, дидактичною й методичною підготовкою; здобувати високу робочу кваліфікацію за робітничою професією не нижче II-I класу або 4-го розряду. Таким чином, у сучасному ПТУ потрібен викладач (майстер), який має інженерну освіту, високу робочу кваліфікацію й вищу професійно-педагогічну підготовку.

2. Організація в широких масштабах профтехучилищ й у цілому радикальна перебудова змісту навчання, удосконалювання форм і методів національного виховання молоді в профтехшколі поставили поновому питання про підготовку якісно нового типу педагогів, а саме інженерного профілю. Тому весь процес навчання на факультетах повинен бути спрямований на підготовку студентів до професійно-педагогічної діяльності, до викладання на високому науково-теоретичному рівні загально-технічних і спеціальних дисциплін, до проведення практичних занять, до виконання функцій з трудового виховання учнів. Такий педагог повинен пройти стажування в ПТУ, технікумі або на виробництві й опанувати робочі професії.

3. Критеріями ефективності підготовки педагога професійної освіти повинні бути:

- наявність і рівень кадрового потенціалу (особливо психолого-педагогічного й методичного);
- наявність і якість навчальної матеріально-технічної бази, спеціалізовані кабінети, аудиторії, лабораторії (зокрема, кабінети й лабораторії професійно-технічної педагогіки, методики викладання, загальної, педагогічної й інженерної психології; комп'ютерного навчання; технічних засобів навчання, економіки й ін.);
- наявність і значимість науково-дослідної тематики й відповідного їй кадрового потенціалу.

4. Найважливішою складовою частиною кваліфікації інженера-педагога є його методична підготовка.

У формуванні методичної підготовки майбутніх педагогів професійної освіти активно діють всі предмети, але найбільшою мірою – методика викладання загально-технічних і спеціальних дисциплін. Вони повинні виконувати інтегруючу й координуючу функції, сприяти засвоєнню студентами всіх предметів, досліджуваних на факультеті.

5. З метою вдосконалювання підготовки інженера-педагога варто впроваджувати в навчальний процес різні аудіовізуальні засоби для спостереження педагогічного процесу в аудиторії, майстернях, використовувати відеозаписуючі пристрої для фіксування уроків, занять і масових заходів ПТЗО з наступним введенням їх як ілюстративного матеріалу при вивченні принципів і методів навчання й виховання.

6. Дуже важливим у формуванні майбутнього інженерно-педагогічного працівника є виробнича й педагогічна практики [6].

Сутність педагогічної творчості полягає в наявності у педагогічних працівників професійно-технічних закладів освіти глибоких знань, накопичених людством, і, насамперед, міцних знань за своїм предметом; уміння критично переробляти ці знання й застосовувати в конкретній новій обстановці, уміння знаходити нові способи вирішення педагогічних завдань і створювати передові способи праці, виховувати в собі якості, необхідні для творчої праці [5].

Щоб забезпечити високі кінцеві результати навчання, варто інтенсифікувати науково-технічну модернізацію системи підвищення кваліфікації й розробити такі наукові рекомендації, які на практиці сприяли б підвищенню рівня навчально-виховного процесу [4].

Мова йде про організацію для майбутніх інженерів-педагогів практикумів, суть яких полягає в конкретній роботі по підготовці педагогів до роботи в нових умовах: виробити навички, здатність до творчих пошуків, показати зразки якісної підготовки уроків. Отже, мова йде про те, щоб розробити більш досконалу систему підготовки інженерно-педагогічних кадрів, щоб майбутній фахівець поряд з викладачем загально-технічних дисциплін або спеціальної технології міг одночасно здійснювати й професійну підготовку учнів у групі, тобто виконувати функції інженера-педагога.

Для цього потрібно внести істотні зміни в методичну роботу. Вона повинна носити творчий характер, озброювати викладачів і майстрів виробничого навчання науковими знаннями за фахом в галузі дидактики, необхідними для ведення навчального процесу на рівні останніх досягнень педагогічної науки. Необхідно розробити також систему заходів щодо наукової організації навчально-виховного процесу, виробити й впровадити методично обґрунтовану систему діяльності кожного викладача професійної освіти.

Крім традиційного підвищення кваліфікації викладачів необхідно розробити нову програму навчання із застосуванням ПЕОМ і ТЗН. Ця програма повинна включати знання техніки й технології їхнього створення, знання основних понять про конструкцію, правила експлуатації й техніки безпеки, питання теорії й методики застосування в навчальному процесі, основні положення ергономіки, методики створення дидактичних матеріалів, методики визначення їхньої ефективності, вироблення об'єктивних критеріїв аналізу отриманих результатів навчання [6]. Таким чином, мова йде про те, щоб обґрунтувати систему підготовки інженерно-педагогічних кадрів для професійно-технічних навчальних закладів; розробити систему перепідготовки керівників з метою підвищення їхньої кваліфікації; обґрунтувати наукову організацію праці працівників органів системи профтехосвіти.

Організація творчої роботи викликає більшу активність викладачів і майстрів, гарячий обмін думками, колективні пошуки нових форм і методів навчання й виховання учнів й особливо допомагає молодим досягти у своїй роботі рівня й результатів новаторів педагогічної праці.

В умовах інтенсифікації навчання кожен інженер-педагог повинен не тільки безперестану вдосконалювати свої знання, але й мати наукову підготовку, володіти методологією науки, щоб творчо використовувати в навчанні й вихованні учнів принципи й закономірності педагогіки й психології, самостійно обґрунтовувати й вирішувати різноманітні складні педагогічні ситуації. Викладачів і майстрів необхідно широко залучати до експериментальної перевірки навчальних планів і програм, підручників і наочних приладів й ін.

Для подальшого розвитку науково-дослідної роботи важливе значення має також організація й проведення на місцях, на різних рівнях науково-практичних конференцій, творчих дискусій, що, безсумнівно, допоможе всебічно освітити виникаючі проблеми.

**Висновки.** Таким чином, система формування педагогічної майстерності, підвищення його рівня повинна охоплювати теоретичну й практичну підготовку педагогів. Один з варіантів формування й удосконалювання професійної майстерності майбутніх інженерів-педагогів може охопити в сукупності такі форми:

1. Науково-практичний семінар викладачів.
2. Узагальнення, поширення й створення передового педагогічного досвіду.
3. Індивідуальна творча робота педагогів.
4. Науково-методичні конференції.
5. Педагогічні читання.

Всі ці складові частини взаємозалежні між собою, доповнюють і збагачують одна одну.

## Література

1. Концепція Державного стандарту професійно-технічної освіти України // Професійно-технічна освіта України. – 1998. – №2. – С. 2-5.
2. Балл Г.О. Про психологічні засади формування готовності до професійної праці // Психолого-педагогічні проблеми професійної освіти. – К., 1994. – С. 98-100
3. Загвязинский В.И. Педагогическое творчество учителя. – М.: Педагогика, 1987. – 232 с.
4. Педагогічна майстерність / За ред. І.А. Зязюна. – К.: Вища школа, 2004. – 422 с.
5. Професійна освіта: Словник / Під ред. Н.Г. Ничкало. – К.: Вища школа, 2000. – 381 с.
6. Профессиональная педагогика / Под ред. С.Я. Батышев. – М.: Ассоциация "Профессиональное образование", 1999. – 904 с.
7. Симонов В. Диагностика личности и профессионального мастерства преподавателя. – М. Высшая школа, 1995. – 344 с.

*Стаття рекомендована кафедрою професійної освіти і безпеки життєдіяльності Чернігівського державного педагогічного університету імені Т.Г. Шевченка.*

*Надійшла до редакції 25.04.2007 р.*